

مبانی سیاست جنگل

Principles of Forest Policy

محل ارائه

دانشکده منابع طبیعی دانشگاه کردستان

احمد ولی پور

ahmadvalipour@gmail.com

سرفصل های درس

- مفهوم سیاست
- شکل های سیاست
- جایگاه سیاست در برنامه ریزی و مدیریت
- سیاست و مدیریت جنگل
- تحول مدیریت و بهره برداری از جنگل در بستر سیاسی - اجتماعی ایران
- تحلیلی بر روند واگذاری طرح های جنگلداری
- بررسی وضعیت انواع مدیریت ها در اجرای طرحهای جنگلداری
- نقش سیاستگذاری و تصمیم سازی در مدیریت و حفاظت جنگلهای خارج از شمال
- فرایند سیاستگذاری در جنگل

مبانی سیاست جنگل

دروس پیش نیاز: حقوق و قوانین منابع طبیعی	نوع درس		ردیف درس ۴۸	مقطع: کارشناسی	عنوان درس به فارسی: مبانی سیاست جنگل
	نظری ۲	تخصصی		تعداد واحد: ۲	
سمینار	عملی ۰			تعداد ساعت: ۳۲	عنوان درس به انگلیسی: Principle of forest policy
آموزش تکمیلی: دارد ☐ ندارد ☒ آزمایشگاه ☐ کارگاه ☐ سفر علمی ☐ سمینار ☐					

هدف: آشنا نمودن دانشجویان با اهمیت مباحث سیاسی و تصمیم‌گیری در سطح کلان مدیریت منابع طبیعی.

دانشگاه کردستان

احمد ولی پور

سرفصل درس:

نظری: کلیات (تعاریف: تبیین مفهوم سیاست (Policy) - سیاسی (Politics) - سیاست‌گذاری و سیاست جنگل - علم سیاست - ماهیت علم سیاست - سیاست منابع طبیعی و محیط زیست - پهنه و قلمرو سیاست جنگل) - تاریخچه سیاست جنگل در جهان - روند سیاست‌های اتخاذ شده در خصوص جنگل در ایران - کارنامه جنگل‌های ایران (عوامل تخریب جنگل: کشاورزی سنتی، دامداری سنتی، چوب به عنوان ماده سوخت، قاچاق چوب، بهره‌برداری غیر اصولی به وسیله بهره‌برداران غیر متخصص، جنگل محل انباشت زباله) - دلایل تغییر سیاست‌های جنگل در طول تاریخ در جهان و ایران - عوامل مؤثر بر سیاست‌گذاری جنگل‌ها در ایران و جهان - اثرات اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و زیست محیطی جنگل - تولیدات و خدمات جنگل - مالکیت جنگل و سیاست - سیاست‌های کلان در مدیریت جنگل - سیاست‌های ملی، منطقه‌ای و محلی سیاست جنگل - قوانین جنگل و رابطه آن با سیاست - نظام‌های مختلف اجتماعی - اقتصادی و سیاست جنگل - سیاست و خط مشی آینده: توسعه سطح جنگل در اراضی جنگلی - جنگل‌کاری در اراضی بایر - سازگاری پروژه‌های عمرانی با اهداف محیط زیستی - ایجاد پارک‌های ملی و جنگلی - بکار گرفتن اقتصاد محیط زیستی بجای اقتصاد کلاسیک در محاسبات و برنامه‌ریزی‌های کلان کشور - ترویج و آموزش فرهنگ محیط زیستی - تدوین قوانین مناسب و سازگار با قوانین ملی و بین‌المللی - همکاری با سازمان‌های منطقه‌ای و بین‌المللی - دگراندیشی در انتخاب خط مشی‌های سیاسی - اهداف سیاست‌گذاری سازمان ملل در رابطه با دستور کار ۲۱ - فرآیندهای بین‌المللی (کنوانسیون‌ها، پروتکل‌ها و دستورالعمل‌ها) - جمع‌بندی و نتیجه‌گیری.

روش ارزیابی:

ارزش‌یابی مستمر	میان ترم	آزمون نهایی	تحقیق (پروژه)
+	+	+	-

دانشگاه کردستان

احمد ولی پور

منابع

- قوانین و مدیریت منابع طبیعی، دکتر تقی شامخی، دانشگاه تهران
- کیمیای سبز، مجموعه مقالات، سازمان جنگلها، مراتع و آبخیزداری
- فرایند تحلیل سلسله مراتبی، دکتر سید حسن قدسی پور، دانشگاه صنعتی امیرکبیر
- مقالات و دست نوشته های شخصی، احمد ولی پور

-Forest Policy Analysis, Max Krott (Gottingen, Germany).
translated by: Renée von Paschen

دانشگاه کردستان

احمد ولی پور

انسان و محیط زیست

مساحت خشکی ها : ۱۴۹ میلیون کیلومتر مربع
مساحت آب ها : ۳۶۱ میلیون کیلومتر مربع

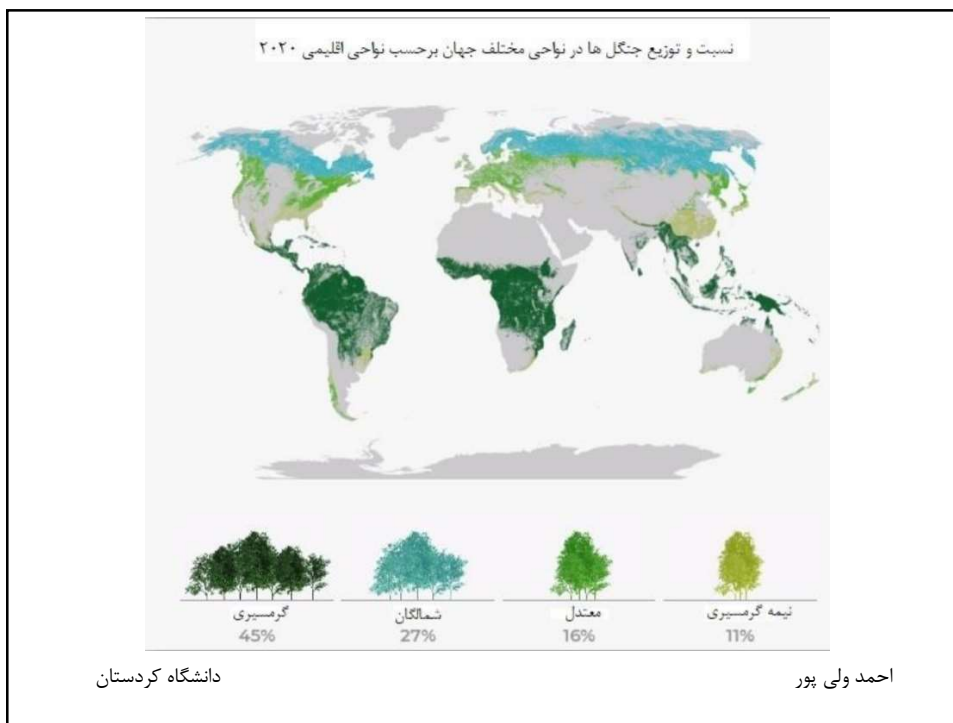
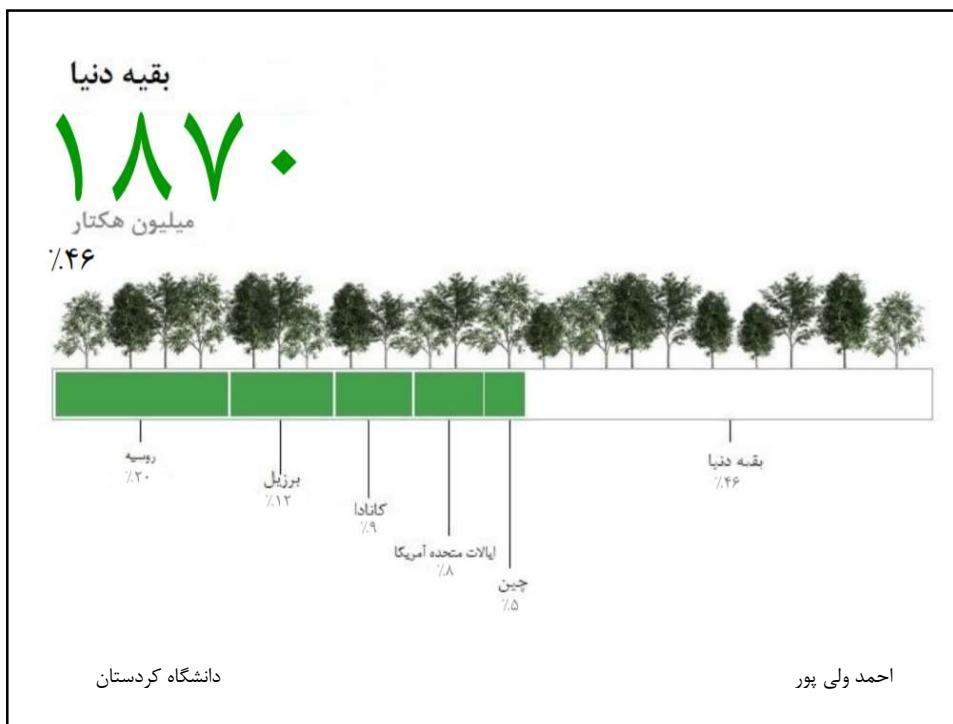
جنگل های جهان: حدود ۴۰/۶ میلیارد هکتار (یک سوم سطح خشکی ها)

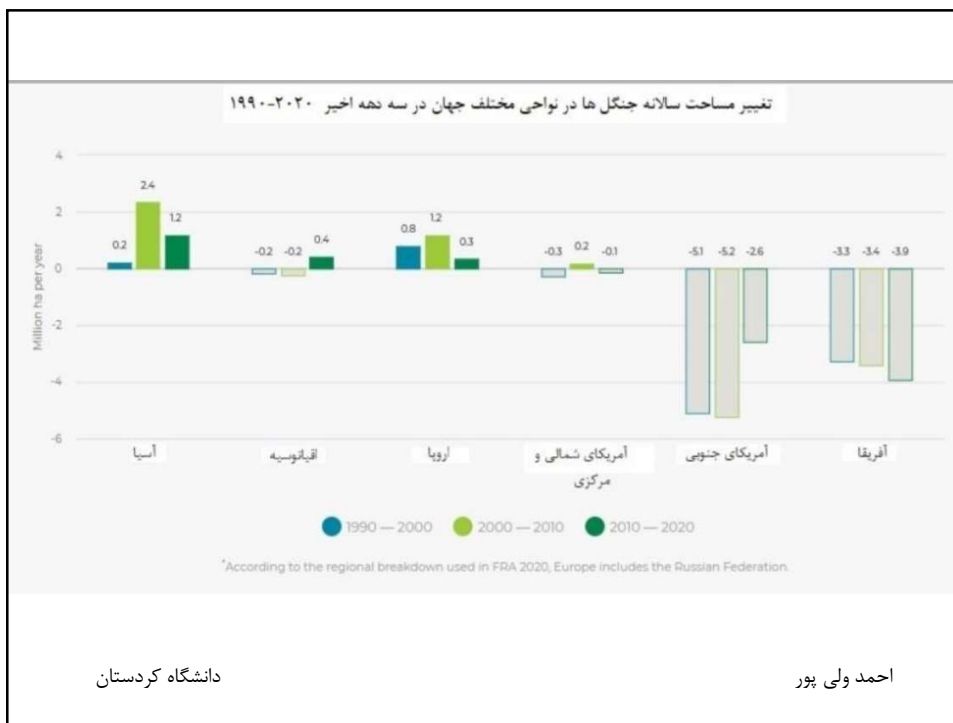
دو سوم جنگل های جهان در نیمکره شمالی و یک سوم آن در نیمکره جنوبی قرار دارد.

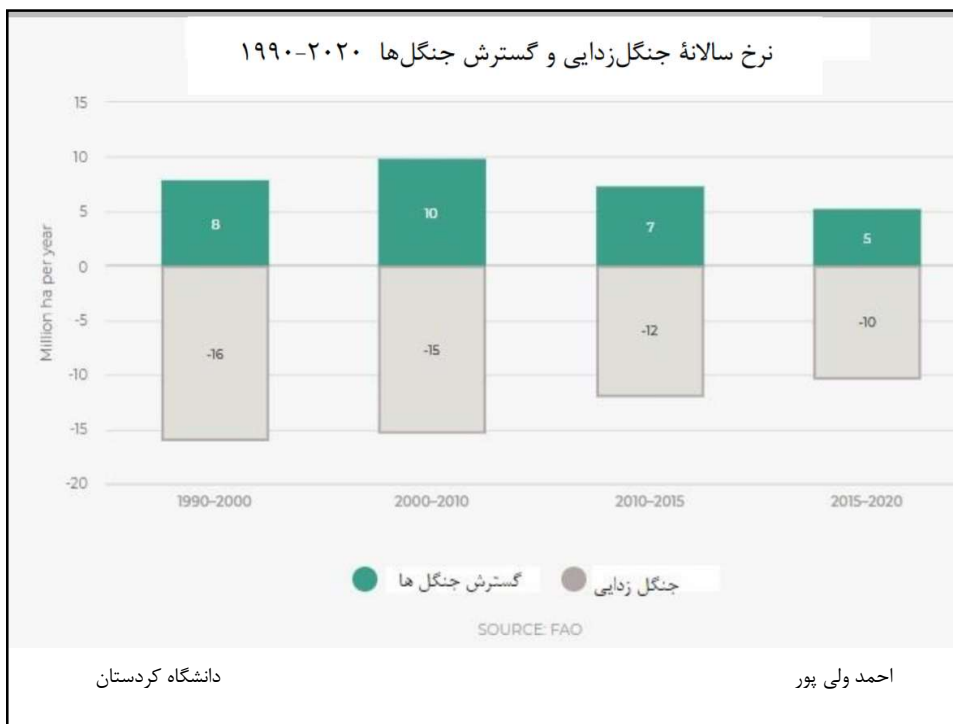
یک سوم از گونه های جنگل های جهان سوزنی برگ و دو سوم آن پهن برگ هستند.

دانشگاه کردستان

احمد ولی پور

انسان و محیط زیست

مراعات جهان

- بیشترین سطح خشکی ها
- حدود ۱۳۳/۲ میلیارد هکتار
- چرای دام: حدود ۵/۵ میلیارد هکتار

بیابان های جهان

- تقریباً ۱ میلیارد هکتار از سطح کره زمین بیابان های خشک با تولیدات بیولوژیکی بسیار ناچیز
- ۱.۵ میلیارد هکتار: مناطق خشک و مناطقی با رطوبت بسیار کم است.

دانشگاه کردستان

احمد ولی پور

سیاره زمین و منابع آن!

جمعیت

جمعیت جهان در سالهای گذشته و پیش بینی سالهای آینده (به میلیون)

منطقه	۱۷۵۰	۱۸۰۰	۱۸۵۰	۱۹۰۰	۱۹۵۰	۱۹۹۹	۲۰۵۰	۲۱۵۰
آسیا	۵۰۲	۶۳۵	۸۰۹	۹۴۷	۱۴۰۲	۳۶۳۴	۵۲۶۸	۵۵۶۱
آفریقا	۱۰۶	۱۰۷	۱۱۱	۱۲۳	۲۲۱	۷۶۷	۱۷۶۶	۲۲۰۸
آمریکای شمالی	۲	۷	۲۶	۸۲	۱۷۲	۳۰۷	۳۹۲	۳۹۸
آمریکای لاتین و کارائیب	۱۶	۳۴	۳۸	۷۴	۱۶۷	۵۱۱	۸۰۹	۹۱۲
اروپا	۱۶۳	۲۰۳	۲۷۶	۴۰۸	۵۴۷	۷۳۹	۶۲۸	۵۱۷
اقیانوسیه	۲	۲	۲	۶	۱۳	۳۰	۴۶	۵۱
جهان	۷۹۱	۹۷۸	۱۲۶۲	۱۶۵۰	۲۵۲۱	۵۹۷۸	۸۹۰۹	۹۷۴۶

دانشگاه کردستان

احمد ولی پور

سیاره زمین و منابع آن!
جمعیت (<http://www.worldometers.info/fa/>)

جمعیت جهان

جمعیت کنونی جهان	7.275.163.944
متولدین امسال	122.487.333
متولدین امروز	220.231
مرگ و میر امسال	50.539.744
مرگ و میر امروز	90.870
رشد جمعیت در سال جاری	71.947.590

دانشگاه کردستان

احمد ولی پور

منابع جهان

تجدیدناپذیر: نفت، گاز، معادن و ...

تجدیدشونده: جنگل، مرتع

محیط زیست

جنگل های از دست رفته امسال (هکتار)	4.581.648
زمین های زراعی از بین رفته به دلیل فرسایش خاک امسال (هکتار)	6.168.137
دی اکسید کربن (CO2) متصاعد شده امسال (تن)	31.236.314.778
کویر زایی امسال (هکتار)	10.571.965
مواد شیمیایی سمی رها شده در آب و هوا و خشکی توسط صنایع در این سال (تن)	8.627.057

دانشگاه کردستان

احمد ولی پور

منابع جهان

افراد دچار سوء تغذیه جهان در حال حاضر	886.058.483
افراد دارای اضافه وزن جهان در حال حاضر	1.599.949.745
افراد دچار چاقی جهان در حال حاضر	533.316.582
مرگ و میر ناشی از گرسنگی امروز	17.754
هزینه صرف شده برای بیماریهای ناشی از چاقی در آمریکا برای امروز (دلار آمریکا)	276.271.019 \$
هزینه صرف شده برای کم کردن وزن در آمریکا برای امروز (دلار آمریکا)	109.747.386 \$

مصرف آب این سال (میلیارد لیتر)	4.367.718
مرگ و میر ناشی از بیماریهای مرتبط با آب در این سال	1.586.493
افراد بدون دسترسی به آب آشامیدنی سالم	718.958.056

دانشگاه کردستان

احمد ولی پور

منابع جهان

مصرف امروز انرژی در جهان (کیلو وات)	227.814.952
- منابع غیر قابل تجدید (کیلو وات)	184.529.108
- منابع قابل تجدید (کیلو وات)	43.285.844
انرژی خورشیدی دریافتی امروز زمین (کیلو وات)	1.700.931.082.128
نفت استخراج شده امروز	48.753.002
نفت باقی مانده (بشکه)	1.197.896.215.265
زمان اتمام نفت (روز)	14.261
گاز باقی مانده (واحد)	1.134.042.353.249
زمان اتمام گاز (روز)	59.686
ذغال سنگ باقی مانده (واحد)	4.374.828.321.326
زمان اتمام ذغال سنگ (روز)	150.856

دانشگاه کردستان

احمد ولی پور

• منابع ما

- مساحت کل کشور: ؟
- مساحت مرتع: ؟
- بیابان: ؟
- مساحت جنگل: ؟
- سرانه جنگل در ایران و جهان: ؟
- متوسط بارندگی در ایران و جهان: ؟
- مصرف آب در ایران و جهان: کشاورزی؛ صنعت؛ شرب و بهداشت
- جمعیت: ؟

دانشگاه کردستان

احمد ولی پور

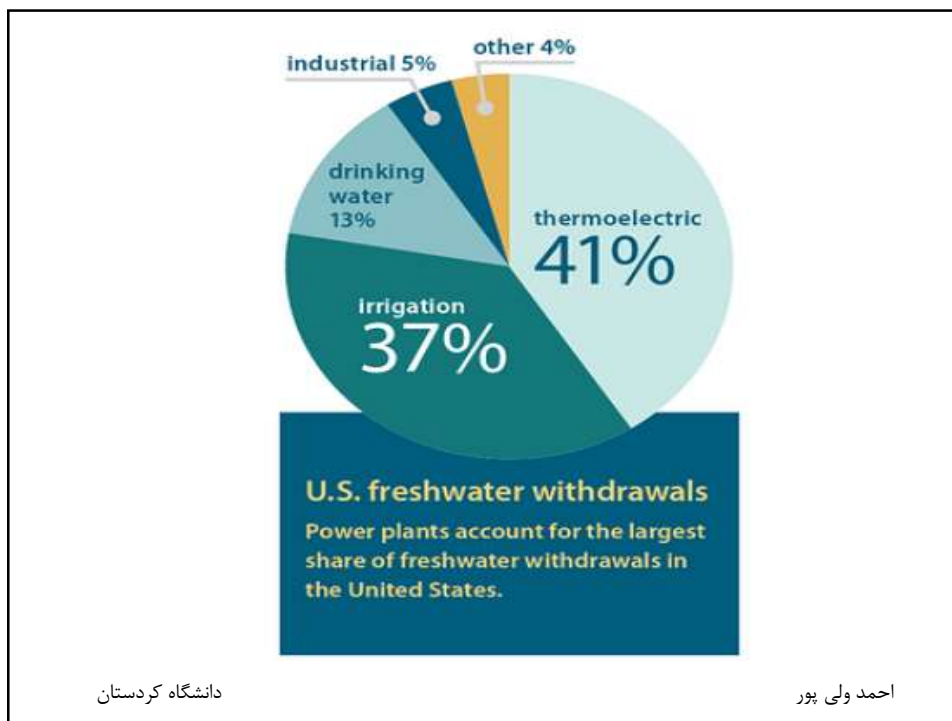

کارایی؟

در دنیا: 3 kg/m^3
در ایران: 0.5 kg/m^3

دانشگاه کردستان

احمد ولی پور

تحولات جمعیت و خانوار: ۱۳۶۵-۱۳۹۵

مرکز آمار ایران

سال	جمعیت	مرد	زن	نسبت جنسی	خانوار	بعد خانوار
۱۳۹۵	۷۹,۹۲۶,۲۷۰	۴۰,۴۹۸,۴۴۲	۳۹,۴۲۷,۸۲۸	۱۰۳	۲۴,۱۹۶,۰۳۵	۳,۳
۱۳۹۰	۷۵,۱۴۹,۶۶۹	۳۷,۹۰۵,۶۶۹	۳۷,۲۴۴,۰۰۰	۱۰۲	۲۱,۱۸۵,۶۴۷	۳,۵
۱۳۸۵	۷۰,۴۹۵,۷۸۲	۳۵,۸۶۶,۳۶۲	۳۴,۶۲۹,۴۲۰	۱۰۴	۱۷,۵۰۱,۷۷۱	۴
۱۳۷۵	۶۰,۰۵۵,۴۸۸	۳۰,۵۱۵,۱۵۹	۲۹,۵۴۰,۳۲۹	۱۰۳	۱۲,۳۹۸,۳۳۵	۴,۸
۱۳۶۵	۴۹,۴۴۵,۰۱۰	۲۵,۲۸۰,۹۶۱	۲۴,۱۶۴,۰۴۹	۱۰۵	۹,۶۷۳,۹۳۱	۵,۱

www.amar.org.ir

مرکز آمار ایران

دانشگاه کردستان

احمد ولی پور

تحولات خانوار و بعد خانوار: ۱۳۹۵-۱۳۵۵

سال	تعداد خانوار			بعد خانوار		
	کل	شهری	روستایی	کل	شهری	روستایی
۱۳۹۵	۲۴,۱۹۶,۰۳۵	۱۸,۱۲۵,۴۸۸	۶,۰۷۰,۵۴۷	۳,۳	۳,۳	۳,۴
۱۳۹۰	۲۱,۱۸۵,۶۴۷	۱۵,۴۲۷,۸۴۸	۵,۷۵۷,۷۹۹	۳,۵	۳,۵	۳,۷
۱۳۸۵	۱۷,۵۰۱,۷۷۱	۱۲,۴۰۵,۵۸۴	۵,۰۹۶,۱۸۷	۴	۳,۹	۴,۴
۱۳۷۵	۱۲,۳۹۸,۲۳۵	۷,۹۴۸,۹۲۵	۴,۴۴۹,۳۱۰	۴,۸	۴,۶	۵,۲
۱۳۶۵	۹,۶۷۳,۹۳۱	۵,۵۲۸,۵۴۲	۴,۱۴۵,۳۸۹	۵,۱	۴	۵,۵
۱۳۵۵	۶,۷۱۱,۶۲۸	۳,۲۶۵,۵۲۴	۳,۴۴۶,۱۰۴	۵	۴,۹	۵,۲

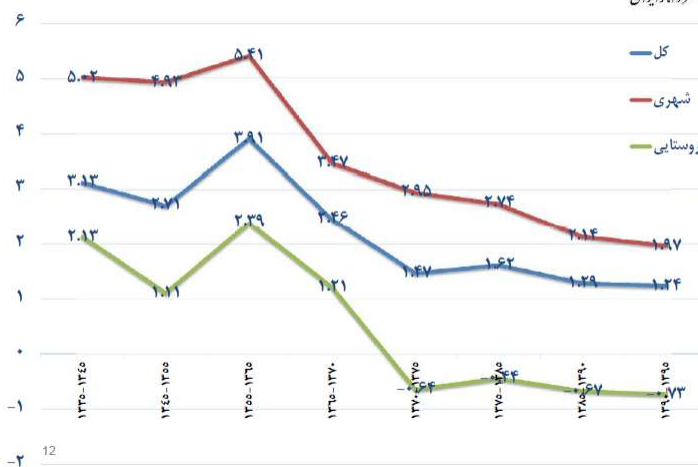
مرکز آمار ایران | تعداد خانوارهای روستایی شامل خانوارهای غیر ساکن نیز می باشد. www.amar.org.ir

دانشگاه کردستان

احمد ولی پور

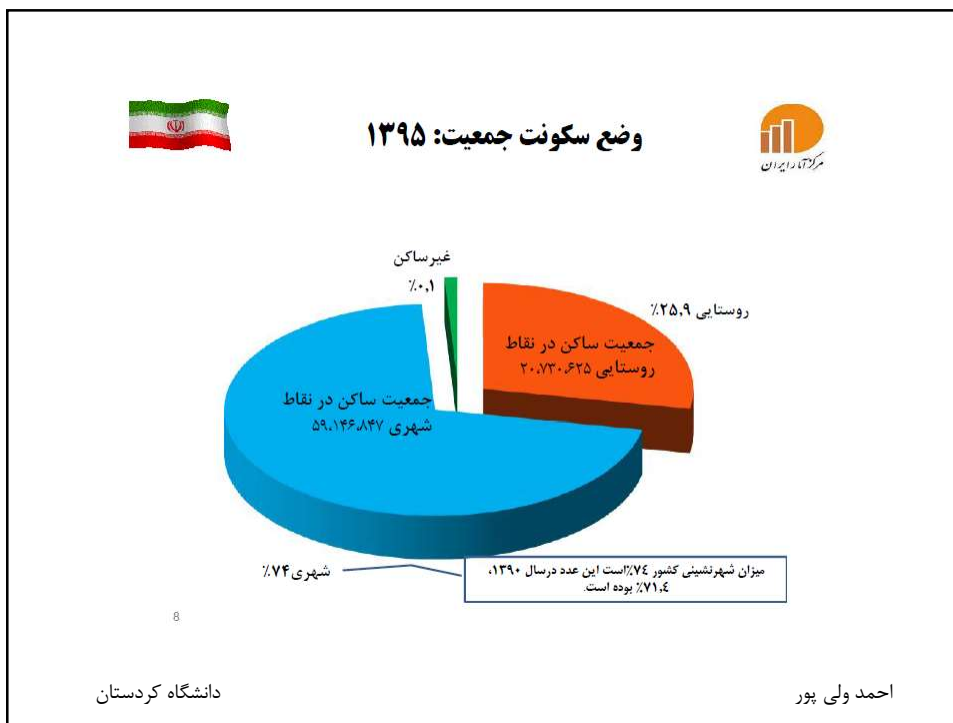
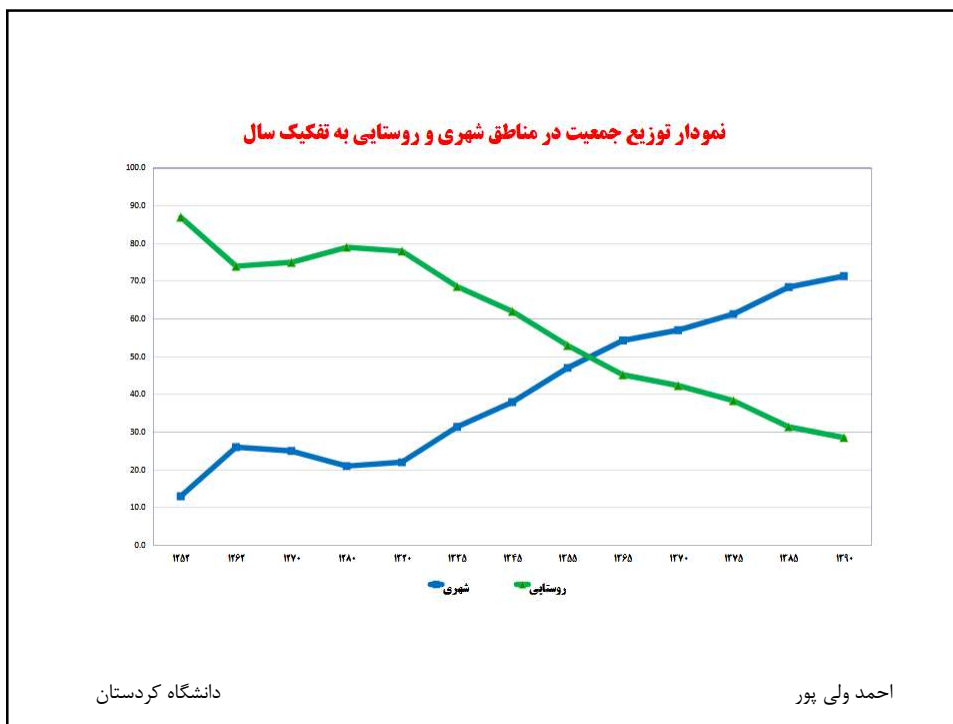

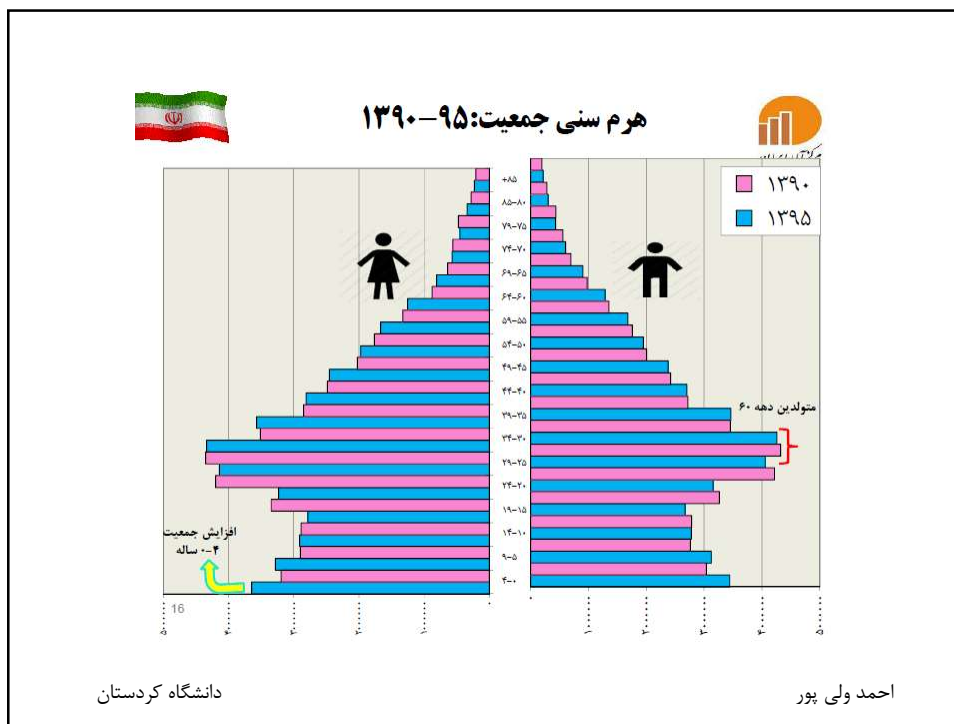
درصد متوسط رشد سالانه جمعیت: ۱۳۹۵-۱۳۳۵

دانشگاه کردستان

احمد ولی پور

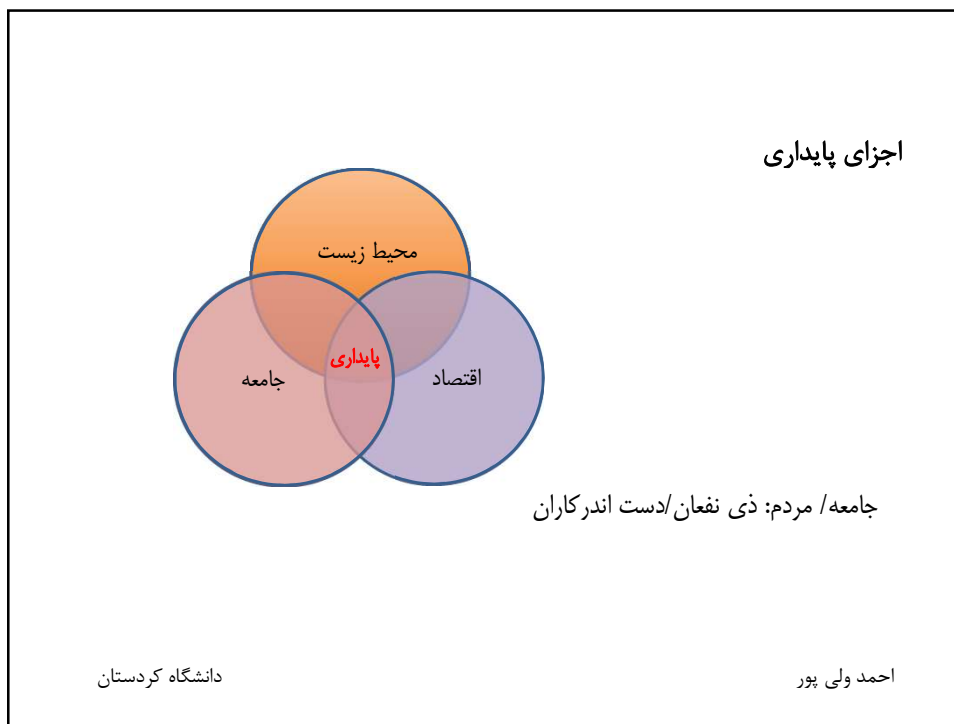

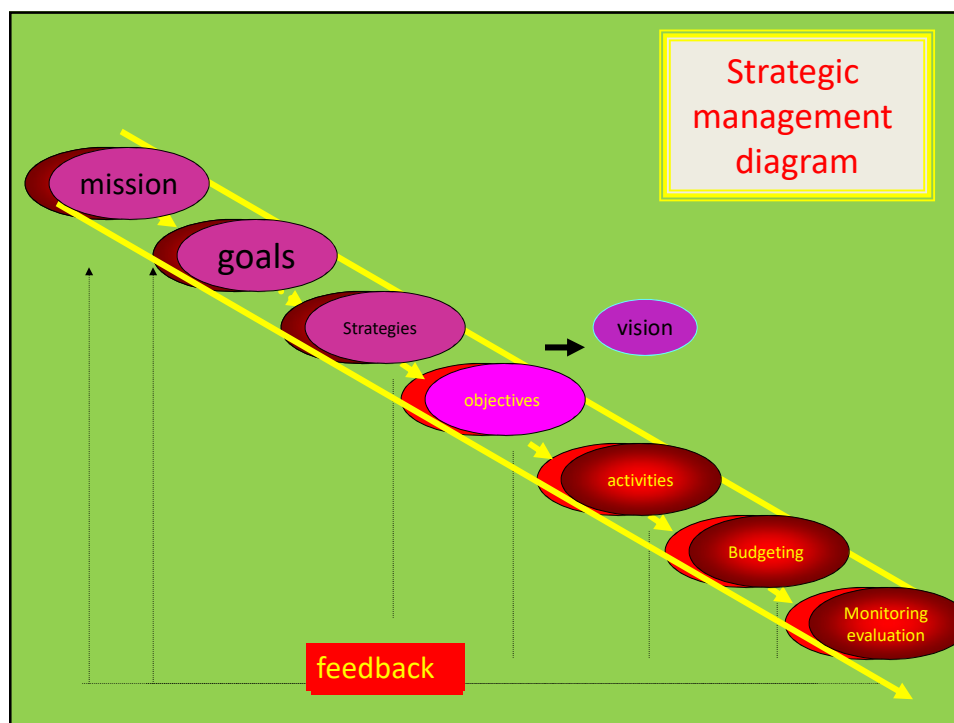
میانگین سنی جمعیت نقاط روستایی برحسب جنس از سال ۱۳۳۵ تا ۱۳۹۰

شرح	۱۳۳۵	۱۳۴۵	۱۳۵۵	۱۳۶۵	۱۳۷۵	۱۳۸۵	۱۳۹۰
مردوزن	-	-	22.0	-	-	27/24	28/9
مرد	-	22/3	22/2	21/4	21/7	23/34	28/6
زن	-	21/9	21/7	21.0	21/3	23/17	29/2

دانشگاه کردستان

احمد ولی پور

سیاست

- دانشی که مناسبات (مدنی) را مورد بحث قرار می‌دهد.
- راهبرد، روش و مشی برای اداره یا بهبود امور (شخصی یا اجتماعی)
- در اصطلاح اموری است که مربوط به دولت و مدیریت و تعیین شکل و مقاصد و چگونگی فعالیت دولت باشد.
- کوشش برای بدست آوردن یا نگهداری قدرت
- شناخت، اتخاذ تصمیم تخصصی، پیاده سازی بهترین راه و روش برای منافع فردی یا گروهی در برابر چالش‌های احتمالی یا پیشرو است.

•سیاست در لغت نامه دهخدا

○سیاست واژه‌ای عربی است که ریشه آن به معنی «رام کردن اسب» است.

○پاس داشتن ملک، نگاه داشتن، حفاظت، حراست، حکم راندن بر رعیت، رعیت داری کردن، حکومت، ریاست، داوری

•سیاست در ادبیات شرق و غرب

- انسان‌ها به منظور رفع نیازها و رفع مشکلات خود به تجربه دریافته‌اند که با تشکیل جامعه بهتر می‌توانند بر مشکلات خود فائق آیند و نیازهای خود را مرتفع سازند، ضرورت پیدایش جامعه از سویی ریشه در انگیزه‌های غریزی و از سویی ریشه در رفتارها و ضرورت‌های مادی دارند که انسان‌ها را احاطه کرده‌است.
- بشر ابتدایی با سیر مراحل تکامل زیستی و بیولوژیک خود به تدریج از غارها خارج شده‌اند و یکجانشینی در قالب گروه‌های متشکل از خانوارها را آغاز کردند.
- روند تکامل زیست‌شناسی بشر نیز حکایت از حرکت به سمت تشکیل جامعه دارد.

دانشگاه کردستان

احمد ولی پور

•انسان در گذر زمان

- انسان چهار دست و پا (Homo - neeptus)
- انسان راست‌قامت (homo - erectus)
- انسان در مرحله آغازین حیات خود به جمع‌آوری دانه‌ها و گیاهان خوراکی (Food gathering/collecting) می‌پرداخت.
- انسان به عنوان موجود درخت‌زی: Tree living creature
- زندگی روی زمین: earth living creature
- توانایی ابزار سازی و استفاده از مواد و مصالح موجود در طبیعت و شروع شکارگری
- آشنایی با زبان و توانایی سخن گفتن: زبان فریاد، سر و صدا یا Noisy- language
- تبدیل زبان سر و صدا به زبان کلامی و آوایی، Homo-logos یا انسان ناطق
- زیست اجتماعی و تشکیل جامعه: Homo- satitus
- انسان: جانور ناطق، جانور اجتماعی
- آغاز اختلاف و درگیری در بستر زیست اجتماعی خود به دلیل اختلاف سلیقه تنوع و تفاوت و اختلاف منافع با یکدیگر
- ضرورت پیدایش سیاست به عنوان ابزاری برای حل اختلاف‌ها
- و از این جاست که این انسان به تعبیر ارسطو به عنوان جانور سیاسی یا انسان سیاسی می‌شود

دانشگاه کردستان

احمد ولی پور

• سیر تاریخی

- ساختار سیاسی دولت – شهر (Polis) در مقابل ساختار پادشاهی
- کتاب سیاست ارسطو: مطالعه نظام مند پلیس (شهر)، ساختارها و شهروندان
- مدینه: فارابی، ابن سینا
- واژه سیاسی یا (Political): گفتگوی دو طرفه و همه جانبه در مجامع عمومی شهر درباره‌ی موضوعات مهمی که در آینده رخ خواهد داد.

دانشگاه کردستان

احمد ولی پور

• شکل های مختلف سیاست (Policy)

۱- سیاست به عنوان یک فعالیت:

- فعالیتی که به شکل نیمه وقت و یا تمام وقت توسط سیاستمداران انجام می‌شود.
- شورای روستا تا عالی ترین تراز سیاسی
- سیاستمداران حرفه ای

۲- سیاست به عنوان امور جاری:

- پیگیری امور سیاسی توسط افراد عادی
- کنش سیاسی: خواندن روزنامه، بحث کردن درباره‌ی عملکرد سیاستمداران، احزاب و گروه های سیاسی ...

دانشگاه کردستان

احمد ولی پور

• شکل های مختلف سیاست (Policy)

۳- سیاست به عنوان آن چه دولت انجام می دهد:

- لزوم وجود کنترل در تمام نظامهای سیاسی
- تمام اعمالی که دولت برای کنترل جامعه انجام می دهد.

۴- سیاست به عنوان تعارض و راه حل تعارض:

- تعارض: هر شکلی از عدم تفاهم؛ منازعات مخفی و کلامی تا برخورد فیزیکی
- تفاوت اهداف و روشها در روابط درون گروهی
- تعارض و عدم تفاهم امری عمومی در جامعه
- ضرورت وجود سیاست: حل تعارضات
- منابع کمیاب قدرت، ثروت، منزلت در جامعه منجر به ایجاد تعارض می شود.
- یکی از مفاهیم سیاست عبارت است از تعارضات و روش های حل این تعارضات

دانشگاه کردستان

احمد ولی پور

• سیاست در مدیریت

سیاست یک برنامه یا دستورالعمل در حال اجراست که از سوی مراجع صلاحیت دار تهیه و تدوین می شود.

• سیاستگذاری

هر ایده ای برای اینکه تبدیل به سیاست شود لازم است فرایندی را طی کند که به آن سیاستگذاری گفته می شود.

دانشگاه کردستان

احمد ولی پور

• ویژگی های سیاست

پایداری
آینده نگری
اهداف مشخص
عمومیت و گستردگی
روشن گری

دانشگاه کردستان

احمد ولی پور

• سیاست در مدیریت جنگل

هدف عالی مدیریت جنگل دستیابی به پایداری و حفظ آن است.

مدیریت پایدار جنگل:

تلفیق عملیات جنگل شناسی و مفاهیم اقتصادی برای رسیدن به هدف
های مجموعه ذی نفعان
ترکیب عوامل اجتماعی، اقتصادی و محیط زیستی

دانشگاه کردستان

احمد ولی پور

• عناصر SFM

چارچوبهای قانونی و سیاسی برای مدیریت
رفاه مردم
تولید مستمر و بهینه
حفاظت و حمایت از محیط زیست

سیاست ها خطی مشی ها و چارچوبهایی هستند که مدیریت باید در قالب
آنها انجام شود.

دانشگاه کردستان

احمد ولی پور

• تعریف سیاست جنگل

مجموعه ای از اقدامات و عدم اقدامات (بایدها و نبایدها) که به صورت هدفمند تعیین می
شود و به منظور هدایت منابع جنگلی به وسیله افراد یا گروه ها به اجرا در می آید.

در یک جامعه برای برقراری یک رابطه منطقی و رضایت بخش با منابع موجود باید
خطوط کاری یا خط مشی مشخص شود که لازم است این خطوط کاری از طرف جامعه
پذیرفته شود و افراد آن جامعه این خطوط کاری را پیگیری کنند (پذیرش اجتماعی). به
این خطوط کاری، سیاست گفته می شود.

دانشگاه کردستان

احمد ولی پور

• جایگاه سیاست جنگل در ایران

- مقوله ای بین بخشی
- شورای عالی جنگل مرتع خاک
- شورای عالی محیط زیست
- برنامه های پنج ساله توسعه

دانشگاه کردستان

احمد ولی پور

• منابع زنده

- مهار شده، اهلی، غیر قابل تجدید
- مهار نشده، طبیعی، قابل تجدید

• منابع غیر زنده

- قابل تجدید
- غیر قابل تجدید

دانشگاه کردستان

احمد ولی پور

• تمایز منابع طبیعی با گروه های دیگر

- ادامه حیات بدون دخالت انسان
- دوره بهره برداری تابع حرکت طبیعت و عوامل طبیعی
- بازسازی طولانی و گاهی غیر ممکن
- نظام برنامه ریزی
- نظام سرمایه گذاری: زمان، پیچیدگی، عمومی بودن
- نظام مالکیت: عمومی و خصوصی
- یکان مدیریت و سطح عمل
- منابع طبیعی: امنیت حیاتی، امنیت غذایی